

prelekcji powstają wątpliwości i zadania. Według księdza arcybiskupa, socjologia nie dostrzega elementu nadprzyrodzonego oraz nie wyraża autentycznych postaw człowieka. Poza tym mówiąc o „wyobraźni przyszłości”, zapomina się o tych, dla których ważne jest, jaki Kościół jest teraz, a nie w przyszłości. Kościół także nie jest instytucją między instytucjami, gdyż różni się ze względu na cele, dlatego należy dbać o mocne podstawy biblijne, przeniknąć Biblią całe duszpasterstwo. I stąd program duszpasterski jest tylko projektem (punktem wyjścia) do własnego planowania. Poza tym abp Gądecki postulował, aby program duszpasterski opierał się na czterech fundamentach: osoba, wspólnota, kultura i wiara. Podsumowania sympozjum dokonał ks. dr hab. Jan Przybyłowski, profesor UKSW, prezes Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów i Duszpasterzy, który stwierdził, iż było to historyczne spotkanie z Komisją Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, które zainicjowało nową współpracę i otworzyło nowe horyzonty myślenia zarówno teoretycznego dla naukowców, jak i praktycznego dla duszpasterzy. Poinformował także, że teksty referatów ukażą się na łamach „Teologii Praktycznej” wydawanej przez Wydział Teologii UAM. Po obradach uczestnicy sympozjum udali się na Mszę św. do kolegiaty sieradzkiej. Uroczystej Eucharystii przewodniczył i słowo Boże wygłosił ks. abp Stanisław Gądecki. Następnie odbyła się kolacja, na którą zaprosił ks. dr Marian Bronikowski, proboszcz kolegiaty sieradzkiej.

Ks. Bogdan Biela

**Symposium poświęcone pracom nad nowym
Lexicon latinitatis liturgicae
(Rzym 20 lutego 2009)**

20 lutego 2009 roku odbyło się w Rzymie jednodniowe sympozjum, zorganizowane przez Wydział Literatury Chrześcijańskiej i Klasycznej przy Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. Dotyczyło ono zainspirowanej przez ks. prof. Manlio Sodiego (wykładowcę teologii sakramentalnej, liturgiki i homiletyki Wydziału Teologicznego tegoż uniwersytetu) inicjatywy opracowania nowego leksykonu łaciny liturgicznej. Podstawę do myślenia o takim dziele dało pytanie o to, czy istnieje w naszych czasach zapotrzebowanie na tego typu leksykon. Odpowiedź na tak postawione pytanie wydaje się pozytywna, choć potrzebny jest spory trud i odpowiednia ilość czasu, by można było liczyć na jego zaistnienie. Sama myśl o leksykonie nie jest całkowicie nowatorska, jako że istnieją już tego rodzaju dzieła, szczególnie zaś znane są i dotychczas w pewnym stopniu dominują opracowane przez Alberta Blaise’a następujące słowniki: *Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens* (1954), *Le vocabulaire latin des principaux thèmes*

liturgiques (1966), *Lexicon latinitatis medii aevi praesertim ad res ecclesiasticas investigandas pertinens*. *Dictionnaire latin-français du moyen-âge* (1975). Rzecz jednak w tym, że dzieła Blaise'a – niezależnie od faktu, iż spełniają cenną rolę gwaranta poprawnej interpretacji tekstów liturgicznych – odsyłają do tego *depositum euchologicum*, jakie wykrystalizowało się w liturgii zreformowanej po Soborze Trydenckim. W okresie zaś późniejszym, tzn. w czasach nam bliższych, opublikowane zostały źródła liturgiczne, z których zaczerpnięto znaczną ilość tekstów euchologicznych w okresie reformy, jakiej poddana została liturgia po Soborze Watykańskim II. Świadomość więc faktu, iż liturgia dziś posługuje się o wiele zasobniejszym i bardziej dobranym merytorycznie potencjałem euchologicznym, zmobilizowała pewną grupę specjalistów z zakresu liturgiki i literatury klasycznej do zrealizowania projektu opracowania nowego leksykonu łaciny liturgicznej, dla ułatwienia badań nad zasobami wchodzącymi w skład tzw. *latinitas liturgica*, by pod wpływem takich badań możliwe się stawało uwrażliwianie na istotę eklezjalnej *traditio*, jak też utwierdzanie we właściwym traktowaniu owej *novitas*, jaka przenika dynamikę obecności Kościoła w świecie. Nowy w omawianym leksykonie będzie przede wszystkim zasób haseł. Będzie on z pewnością obfitszy od tego, jaki prezentują wspomniane wyżej i wciąż cenne dzieła Blaise'a. Dzieła te, a spośród niech szczególnie *Le vocabulaire latin des principaux thèmes liturgiques*, stanowiąc będą wzorcową bazę, jak też istotny punkt odniesienia dla podejmowanych prac. Inspirujący będzie sam podział opracowywanej i prezentowanej w układzie alfabetycznym terminologii. Obrany przez Blaise'a układ *lex orandi* – *lex credendi* – *lex vivendi* poddany zostanie jednej tylko przeróbce, mającej na celu zamianę kolejności następowania po sobie zasady modlitwy i zasady wiary. W planowanym więc leksykonie łaciny liturgicznej objaśniać się będzie terminy liturgiczne uporządkowane według takiego porządku, który wskazuje na fakt, iż w liturgii Kościoła znajduje odbicie jego wiara, a ta przeżywana i zasilana w liturgii ma swój konkretny wydźwięk w codziennym życiu. Stąd propozycja, aby w układzie planowanego leksykonu terminologia związana z *lex credendi* poprzedzała terminologię wchodzącą w zakres *lex orandi*. Ostatecznie kolejności następowania po sobie wzmiankowanych trzech obszarów przybierze sekwencję *lex credendi* – *lex orandi* – *lex vivendi* i spowoduje usystematyzowanie opracowywanych haseł w odpowiadające tym zasadom grupy.

Omówione wyżej zagadnienia stanowiły treść zasadniczego referatu, jaki podczas obrad symposium przedłożył ks. prof. Manlio Sodi. Jego wystąpienie poprzedzone zostało stosownymi słowami powitania oraz pierwszym referatem, wygłoszonym przez prof. Tullio De Mauro, liturgistę i polityka (był ministrem w rządzie G. Amato). Powitanie skierowali do zebranych na samym początku obrad (o godz. 9.00) rektor Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego ks. prof. Mario Toso, a także dziekan Wydziału Literatury Chrześcijańskiej i Klasycznej ks. prof. Mario Maritano. Prof. De Mauro zwrócił w swoim wykładzie uwagę na znaczenie i rolę, jaką w nauce i życiu społeczno-kulturowym spełniają leksykony. Na tej dość

szerokiej, sięgającej czasów kultury grecko-rzymskiej kanwie podkreślił zasadność prac, jakich podejmujemy się i dziś dla tworzenia niezbędnych opracowań leksykalnych, będących istotnymi narzędziami pracy dla tylu badaczy i interpretatorów tekstów literackich. W takim kontekście zwrócił prof. De Mauro uwagę na fakt, że poświęcenie czasu i wysiłku na mozolne prace związane z powstawaniem leksykonu łaciny liturgicznej ma głębokie znaczenie dla aktualnego horyzontu kulturowego, zwłaszcza, jeżeli chodzi o horyzont związany z tworzeniem kultury liturgiczno-teologicznej.

Po krótkiej przerwie w obradach zaprezentowany został trzeci referat. Wygłosił go ks. prof. UŚ dr hab. Andrzej Żądło, kierownik Zakładu Liturgiki i Homiletyki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Temat jego wystąpienia brzmiał: „Narzędzia konieczne dla uprawiania dialektyki kulturowej”. Wychodząc od zwrócenia uwagi zebranych na ścisły związek formuł eucharystycznych, jakimi Kościół posługuje się w liturgii, z antycznym kontekstem kulturowym, podkreślił konieczność posługiwania się w hermeneutyce liturgicznej odpowiednimi metodami, dającymi szansę kompleksowego podejścia do tekstów poddawanych literackiej i teologicznej obróbce. Omówione zostały więc przez ks. Żądłę (przy zastosowaniu odpowiednich urządzeń projektujących) dwie metody interpretacji tekstów eucharystycznych, a mianowicie metoda diachroniczna (polegająca na poszukiwaniu źródeł tekstów liturgicznych, poddaniu ich krytyce oraz poszukiwaniu tych inspiracji biblijno-patrystycznych, jakimi mogli posługiwać się ich autorzy) i synchroniczna (poddająca tekst analizie syntaktyczno-stratygraficznej, semantycznej i pragmatycznej).

Ostatnie wystąpienie, zaprezentowane przez ks. prof. Ruggero Dalla Muta, wykładowcę liturgiki na Wydziale Teologicznym w Genewie, stawiało sobie za cel przedstawienie zebranym odpowiednich i usystematyzowanych przez niego narzędzi mogących służyć pomocą przy przekładach tekstów łacińskich na języki nowożytnie (chodziło o tzw. *Instrumenta laboris*). Długie lata pracy ks. Dalla Muta owocują dziś przedłożoną uczestnikom sympozjum obszerną bibliografią z zakresu prac hermeneutyczno-lingwistycznych.

Omawiane sympozjum zakończyło się o godz. 13.00. Wtedy to jego organizatorzy podsumowali przeprowadzone obrady i wyrazili nadzieję, że zainspirowane 20 lutego 2009 roku w Rzymie prace nad leksykonem łaciny liturgicznej znajdą szczęśliwe sfinalizowanie w postaci konkretnego dzieła.

Ks. Andrzej Żądło